

B.1. DODATEK. Návrh analytické studie – tipy na lepší vypracování

Zde naleznete nejčastěji se objevující chyby v návrhu analytické studie. Pokud se na ně budete soustředit, ušetříte si čas, který jinak budete muset věnovat přepracování!

Chybějící název

Součástí zadání je název zamýšlené práce. Název by měl být výstižný, ale není dobré rozvádět jej do podrobností. Dobrý název přitáhne pozornost, dá základní a nezavádějící informaci, ale zároveň uchová určité tajemství, což je součástí té přitažlivosti.

Příklad chyby: „Zapojení dětí a mládeže do veřejného života v ČR – pilíř občanské společnosti – participace“. To je zbytečně dlouhý, ale navíc ne úplně jasný název.

Nevhodná struktura textu

Pozor na příliš zředěné texty, jež v osmi větách popisují, jak je daný problém důležitý v médiích. Soustřeďte se na vlastní problém, výzkumnou otázku, sociologický kontext (význam), konceptuální rámec, metodu zpracování a zdroje dat - ovšem rozlišujte mezi těmito věcmi navzájem.

Příklady chyb: Začínáte obecným pojednáním o důležitosti problému pro veřejné mínění, pak přichází otázka a podotázky a pak teprve téma práce. Když píšete o sociální integraci, neoddělujete zřetelně části, kdy píšete o praktickém problému, o politikách jeho řešení, o teoretických konceptech, o výzkumných metodách. Pokud chcete dělat výzkum proměny stereotypu a role ženy v Čechách od roku 1989 jako sekundární analýzu dat, pak je pro vás povídání o sociální a ekonomické transformaci na 7 vět irelevantní a jedna věta o výzkumu je nedostatečná, obraťte tento poměr: místo novinařiny napište co znamenají vaše koncepty, jaká použijete data, jaké metody.

Příliš široké téma

Když formulujete téma, nesnažte se psát vše o všem. Bakalářská práce nebývá obsáhlým dílem. Když chcete psát sociologii práce v pozdní modernitě, netahejte tam už sociální utopie nebo se soustřeďte naopak jen na ně, omezte svou práci na detailní srovnání nejlépe dvou autorů. "Nesociologické pohledy na věc" pro vás nejsou obvykle příliš důležité, vaši práci nemusí obohatit, ale mohou ji roztříštit: takový návrh nakonec ale spíše jen prozradí, že chcete využít něco z druhého oboru, který studujete a předložit tak k dvojímu hodnocení jednu a tu samou práci.

Příklady chyb: Skrytý učební plán českých základních škol – to je téma, které by tímto vymezením rozhodně překročilo rámeček bakalářské práce. Navíc není jasné, jakým způsobem ho chcete zkoumat. Jiný příklad: „Jak ovlivňují média sociální jednání mládeže?“ - Nemáte šanci v bakalářské práci analyticky uchopit velmi široké celky jako jsou sociální jednání mládeže či média, natož jejich mnoho-dimenzionální vztah. Musíte si téma úžeji „vyříznout“, své téma více zacílit. Všechny celky v uvedeném příkladu by bylo nutné redukovat například na konkrétní pořad, typ média atd., podobně by se sociální jednání muselo zúžit na nějakou konkrétní situaci, prostředí, atd.

Nevyjasněnost typu práce – přehledová stat' vs. výzkum vs. srovnávací studie.

Nesnažte se ve vaší studii zahrnout všechny sociologické žánry. V teoretické práci se rozhodněte, jestli půjde o přehled nebo o kritické srovnávání. Pokud píšete teoretickou práci, neklad'te si otázky jak na kvantitativní analýzu dat. Pokud si je kladete a zdají se Vám zajímavé, udělejte kvantitativní výzkum. Spíše než skloubit "historický vývoj rodiny" z pohledu gender do jedné veliké teorie a ještě se v ní utvrdit tak, že svou pravdu "ilustrují" data, může být zajímavé podívat se gender optikou v detailu jak dva autoři píšou o změnách v instituci rodiny v posledních třiceti letech.

Příklad nevyjasněného typu práce: „Studie se bude zabývat analýzou potřeb dětí v rozvedených rodinách, náklady na výživu a vzdělání. Zaměří se také na srovnání s dětmi z úplných rodin a na vývoj rozvodovosti v České republice po roce 1989. Dále se bude zabývat problematikou moderní rodiny v současné společnosti.“

Chybějící nebo nedostatečný rešerše zdrojů

Předběžný výzkum v knihovně je klíčovým předpokladem úspěchu celé práce: je nanejvýš dobré, předchází-li konečné formulaci zadání! Dnes je první krok usnadněn tím, že jej můžete provést z jakéhokoli místa na Zeměkouli, máte-li tam připojení k internetu. Pochopitelně, knihovna FSS, další fakultní knihovny i ústřední knihovna MU jsou prvními zdroji, ke kterým se takto obracíte. Dále musíte jít po konkrétních nalezených textech a vybrat ty, které jsou pro Vaše téma nejvhodnější. Teprve na tomto základě se dá sestavit dobré zadání.

Pozor na účelné používání sociologické literatury. 20 titulů politologické literatury vám v sociologickém uchopení tématu příliš nepomůže. Píšete-li interpretaci toho, jak vidí rodinu různí autoři z pohledu gender, neměly by tam chybět i knihy o rodině z jiné oblasti než gender. Na druhou stranu mnohdy vám stačí odrazit se od kvalitní přehledové studie: pro váš

výzkum Policie jako byrokratické organizace bude zásadní knihou Kellera Sociologie organizace a byrokracie. Haló noviny nepatří do literatury (ani sociologické ani jiné), mohou ale být uvedeny jako zdroj dat pro analýzu. Píšete-li o vegetariánech jako subkultuře, nevystačíte pouze s literaturou o deviaci (?!?) či obecně o modernitě: skutečnost, že se uchylujete k takové náhražkové literatuře v jinak zajímavě zvoleném tématu, je zarážející tím spíše, pokrývá-li literatura v knihovně FSS spolehlivě i tak specifickou oblast jako kultury vegetariánství.

Příklady chyb: například práce o tom „jaké postavení zaujímá četba v současné české rodině“ nemusí vycházet jen z literatury „sociologie četby“, ale i z další literatury (volný čas, rodina... podle podrobnějšího rozpracování základní otázky). Další příklad: chcete psát o problematice socializace ve vztahu k vietnamské minoritě, ale v literatuře se vám objevuje pouze jeden článek o Vietnamcích a to navíc z Reflexu, a zcela chybí literatura o socializaci...

Minimum požadované pro vypracování zadání je 5 titulů (optimálních je tak 10 titulů), 1 titul, dokonce i 3 tituly je málo. Pokud se rozhodnete používat metodologii, která není standardní součástí vašeho vzdělání na bakalářském stupni, chcete třeba udělat case study, uveďte a použijte alespoň jednu metodologickou knihu na tuto techniku.

Matoucí nebo nepřesná hlavní výzkumná otázka

Pro přehledovou nebo ryze teoretickou práci není výzkumná otázka nutná, i když také může napomoci, je-li dobře formulována. V zadání výzkumu by neměla chybět výzkumná otázka: jedna věta tážící o vztahu dvou pojmů, která je zodpověditelná na základě empirických zjištění.

Chybné/nepřesné rozpracování základní otázky

Pokud si stanovíte dostatečně úzkou výzkumnou otázku (což je ten lepší případ), nemůžete už pak jít v rozpracování odvozených výzkumných otázek nad její rámeček. Pamatujte, že odvozené otázky mají odpovídat dimenzím pojmů z vaší hlavní výzkumné otázky. Nemůžete se tedy v hlavní otázce ptát na vnímání "stáří" u žáků základní školy a v odvozené otázce na mezigenerační vztahy.

Příklady chyb: Proč se snižuje počet návštěvníků kin a počet návštěvníků divadelních představení zůstává relativně stále stejný? Studie se omezí na prostředí kin a divadel v Brně. Bude zabývat rozdílnými aspekty těchto médií a jejich vlivem na diváka. Dále se bude snažit nalézt odpovědi na tyto otázky:

Jaké jsou příčiny poklesu návštěvnosti kin a zániku malých kinosálů v Brně?

Je rozdíl v demografické struktuře diváků v hledišti kina a divadla?

Jakou povahu mají zážitky, který tato média zprostředkovávají?

Existuje alternativní kultura k divadlu jako v případě videa, respektive DVD, ke kinu?

Co hledají diváci na představeních?

Jaká je perspektiva brněnských kin a divadel?

Takové rozpracování základní otázky nijak nepomůže jejímu vyjasnění. Spíše se už tak složitě zkoumatelný problém rozšiřuje na další aspekty. Další příklad chyby: Práce se jmenuje: Sociální exkluze jako důsledek zániku veřejného prostoru. Pak se ale mluví o přehledu sociální stratifikace dle různých autorů, porovnání teorií sociální stratifikace, postupující prostorové separaci jako následku sociální politiky, pomáhajících profesí, absenci hodnot v majoritní společnosti, oslabení instituce rodiny atd. Otázka či problém se tak jen neustále rozšiřuje, místo aby se blíže specifikovala. Příklad redundance: „Bakalářská práce odpoví na otázku - Jaký imigrační vzorec (asimilační či integrační) preferuje veřejnost v evropských zemích? Práce by měla dále odpovědět na několik dílčích otázek – jsou cizinci přínosem pro společnost, měl by se počet cizinců zvyšovat, obohacují cizinci naši kulturu, má být počet cizinců regulován.“ V takové formulaci nejde o dílčí, nýbrž rozšiřující otázky (k již tak velmi širokému tématu) - navíc ne moc zajímavé, zvláště ptáme-li se „veřejného mínění“.

Chybějící sociologický kontext, zarámování

Tento problém často souvisí s nedostatečně provedenou rešerší zdrojů. Někteří z vás ale mají sociologické literatury dlouhý seznam, ale přesto jim zarámování do sociologické teorie chybí. Přečtěte si zběžně literaturu ze svého seznamu nebo alespoň nahlédněte do slovníků. Rozpracujte velice stručně teoretické koncepty, jednou větou co pro vás znamená "stereotyp" nebo jak Lipovetski rozumí pojmu "individualismus". V případě, že se chystáte na empirický výzkum (analýzu datových zdrojů), podívejte se do výzkumných zpráv výzkumů, které zkoumaly vaše téma, jakou autoři použili teorii atd. Sociologický kontext může v případě výzkumu legitimizovat vaše volby: např. zkoumání města Liberec (v čem je sociologicky zvláštní, zajímavý, problematický, ...).

Příklad chyby: Analýza zahraniční politiky ČSSD. To nemá se sociologií nic společného – přesto by mohlo, kdyby to bylo sociologicky pojato. Například zkoumat u členů strany jejich zahraničně politické orientace v návaznosti na jejich další politické postoje či

sociální charakteristiky, případně reakce zahraničně politické orientace strany na vývoj veřejného mínění či výskyt různých politických událostí, apod. O sociologii však v žádném případě nejde při pohé analýze dokumentů a sledování proměn zahraniční politiky strany. Podobný příklad: Obsahová analýza navrhované koncepce zdravotnictví ODS a ČSSD se zaměřením na oblast financování zdravotnictví: to je téma na pomezí politologie, sociální politiky, veřejné správy - sociologie se tam ale nevejde. Pozor: dvouoborové studium nemá sloužit tomu, abyste mohli jednu a tutéž práci prodat dvakrát!

Nevyjasněný vztah výzkumné otázky k metodám

Ze zadání musí být jasné, že vaše výzkumná otázka je zodpověditelná metodou, kterou jste si zvolili. Nestačí uvést, že budete zkoumat organizační strukturu podniku, ale musíte také uvést jakou metodu získávání dat použijete a jakou metodu analýzy dat použijete.

Příklady chyb: Pokud se rozhodnete provádět výzkum na na populaci 30 žáků jedné třídy, není pravděpodobně důvod, abyste jim rozdávali standardizovaný dotazník, leda tak ke zjištění nějaké dílčí otázky. Další příklad: Pokud avizujete "přehledovou studii" na téma etnické identity dvou afrických kmenů, je překvapivé, když pak najednou píšete o tom, že budete zjišťovat jaký mají tyto kategorie "pro tyto lidi význam". Rozhodněte se, jestli půjde opravdu o přehledovou studii (a položte důraz na odpovídající sociologickou a nejenom meritorní literaturu) nebo o kvalitativní analýzu. V případě kvalitativní analýzy zvažte jestli knihy které prezentují výsledky výzkumu jsou dostatečným zdrojem dat, či zda je reálné, abyste k bakalářské práci prováděli v Africe terénní výzkum.

Nepřesné či chybějící zdroje dat

Pokud chcete dělat výzkum, musíte jasně uvést jaká data použijete a kde je vezmete.

Příklady chyb: Když chcete zkoumat organizační strukturu podniku, nestačí uvést, že jako zdroje dat použijete určité www stránky, ale je třeba také říci konkrétně, co na nich zjistíte. Odstraní to pochybnosti, že váš výzkum je proveditelný a poslouží vám to ke korekci vašich výzkumných otázek (viz předcházející kategorii tohoto hodnocení). Je otázka, zda na www stránkách najdete detailní informace o organizační struktuře podniku, určitě z nich pak nezjistíte "neformální organizační struktury", ani "chování managementu", ani "rozdíly firemní organizační kultury". Řešení jsou v principu dvě: uvést další informační zdroje nebo skromněji formulovat cíle výzkumu. Příklad nedostatečně specifikovaného vztahu výzkumné otázky a zdroje dat: „Může rozvod rodičů přímo ovlivnit životní orientaci dítěte v moderní

společnosti? Podkladem pro analýzu budou data získaná prostřednictvím materiálu Českého statistického úřadu a další literatury.“

Opakující se informace

Když dopíšete zadání, anotaci, projekt, přečtete si ji po sobě pečlivě a zamyslete se, jestli v některých větách neříkáte jen jinými slovy něco, co už jste uvedli na jiném místě. Takové věty potom vymažte. Když napíšete: "Konkrétně jde o srovnání téhož konceptu objevujícího se v díle A. Giddense a G. Lipovetského." a následuje "Cílem bude stanovit nakolik se oba autoři v pojetí v pojetí tohoto konceptu liší.", tak je jasné, že jedna z těch vět je jaksi navíc. Kdyby ta druhá věta pokračovala a nějak rozvíjela způsob toho srovnání a předpokládané odlišnosti, to by bylo něco jiného. Takto slouží pouze k naplnění očekávaného počtu vět v zadání - a to je špatně.

Nesprávně uvedené bibliografické údaje

Způsobů uvádění literatury existuje mnoho, ale každý obor má svůj standard. Vaším standardem uvádění literatury je Sociologický časopis (najdete jej v knihovně FSS). Ti z vás, kteří používají jiné způsoby citace, riskují nepříjemnosti při obhajobě. Následující citace sice obsahuje téměř všechny relevantní informace, ale není úplně obvyklá (mnoho dříve běžných formátů se už dnes nepoužívá), raději se mu vyhněte. Katrňák, Tomáš.: Svobodné matky jsou málo vzdělané: růst nemanželsky narozených dětí jako výraz české sociální politiky In: Přítomnost. ISSN 1213-0133. Podzim 2003, s. 26-27. Správně je: Katrňák, Tomáš. 2003. "Svobodné matky jsou málo vzdělané: růst nemanželsky narozených dětí jako důsledek sociální politiky". In: Přítomnost, číslo, ročník, s. 26-27. (V každém případě ale dávejte raději přednost statím publikovaným v odborných časopisech, před statěmi popularizační povahy.) Literaturu je nutné řadit podle abecedy: dle příjmení autorů a autorek.

Stylistické a/nebo gramatické chyby

Text si po sobě pořádně přečtete. Dávejte pozor na nevhodné koncovky slov, které vám zbyly po přepisování, mazání a kopírování částí vět. Nepoužívejte bezdůvodně v jednom odstavci různé časy. Pokud zadání někomu posíláte, musí kromě názvu obsahovat i Vaše jméno!